

Ren dag – god dag

Rengøring på skoler - Gode råd og regler

Hygiejne er læren om renlighed.

(af navnet på den oldgræske gudinde for sundhed: Hygieia)

Ordet bruges også om beskæftigelsen med at gøre eller holde rent. Det omfatter rutiner til at opnå og opretholde sundhed og renhed. Fra tidlig tid har man været klar over, at renlighed fremmer sundheden.

Indhold

FORORD.....	3
HYGIEJNE.....	4
SMITTESPREDNING.....	4
HÅNDVASK.....	5
VEJLEDNINGER MV.....	5
TOILETTER.....	6
TOILETRUMMET.....	6
VEJLEDNINGER MV.....	7
INDEKLIMA.....	8
SYMPTOMER PÅ DÅRLIGT INDEKLIMA.....	8
GODE RÅD TIL BEDRE INDEKLIMA.....	9
VEJLEDNINGER MV.....	9
RENGØRING.....	10
SYMPTOMER PÅ MANGELFULD RENGØRING.....	12
MØBLERINGSGRAD.....	12
RENGØRINGSPARATHED.....	12
VEJLEDNINGER MV.....	12
VEDLIGEHOJDELSE OG RENGØRING.....	13
RENGØRING I HELHEDEN.....	14
ARBEJDSPLADSVURDERING (APV).....	15
UNDERVISNINGSMILJØVURDERING (UMV).....	15
ARBEJDSMILJØARBEJDET.....	15
VEJLEDNINGER MV.....	15
ORGANISERING AF RENGØRING.....	16
LEDELSE.....	16
SYNLIG RENGØRING.....	17
VIDEN OG UDDANNELSE.....	17
KVALITET AF RENGØRING.....	17
GOD RENGØRING FOR ALLE.....	18

Forord

Gode råd og regler

God rengøring betyder meget i hverdagen på en skole. Er rengøringen i orden, så har børnene gode vilkår for at lære noget.

Ansvar for rengøringen ligger både hos eleverne, lærerne, skoleledelsen og rengøringspersonalet. Hvis disse grupper tager sig tid til at tale sammen om rengøring, stiger chancerne for god hygiejne, godt indeklima og god trivsel for alle på skolen.

Hæftet giver nogle gode råd om hygiejne og rengøring på en skole. Der er råd om alt fra elevernes håndhygiejne til råd om at inddrage rengøringspersonalet, hvis skolen skal bygges om. Målgruppen er alle på skolen både elever, skoleleder, rengøringsassistent, lærere, tekniske servicemedarbejdere og – ledere, men også tillids- og sikkerhedsrepræsentanterne.

Håbet er, at hæftet kan inspirere til at tænke hygiejne og rengøring ind i skolens hverdag og i skolens kerneydelse – nemlig undervisningen. Gode og fagligt dygtige rengøringsassistenter kan indgå på mange måder i alle skolens aktiviteter og dermed blive en del af skolens daglige liv og hverdag. Håbet er, at der afsættes mere tid til at inddrage rengøringsassistenterne, deres viden og engagement, således at værdien af synlig rengøring kan understøttes med lokalløn til rengøringsassistenterne.

Hæftet er en del af den samlede indsats "Ren dag – god dag", der sætter fokus på rengøringspersonalet for at synliggøre deres indsats for trivslen på skolerne.

Læs mere om "Ren dag – god dag" på www.personaleweb.dk/rendag hvor I også finder projektets øvrige publikationer.

Kommunernes Landsforening, 3F og FOA,
august 2010

Hygiejne

Det er vigtigt, at både elever og lærere kan føle sig sikre på at komme på skolen uden at være nervøse for smitte med sygdoms-fremkaldende bakterier og vira. Og heldigvis er det som regel også sikkert nok, men der kan opstå udbrud af forskellige epidemier som f.eks. influenza og Roskildesyge, og så er det vigtigt, at der er helt styr på hygiejnen. Det betyder, at der skal gøres rent de rigtige steder, såsom håndtag, gelændere og ikke mindst på toiletterne for at bryde smittekæden.

På mange skoler er der i dag ikke optimale forhold for at kunne opretholde en god håndhygiejne. Nogle skoler prøver virkelig at gøre en indsats for håndhygiejnen, men det er ikke altid at det kan lade sig gøre i praksis. Ofte kræver det nye rutiner eller ligefrem ombygninger. Meget enkle spørgsmål kan give et fingerpeg: Er der håndvaske nok til, at alle kan nå at vaske hænder inden spisepausen?, Er der kun plads til én ad gangen, eller kan flere komme til på samme tid? Er der nok papir til at tørre hænder i? - og er der sæbe?

Smittespredning

Mikroorganismer formerer sig hele tiden. Hastigheden afhænger af de forhold som er til stede (temperatur, næring, fugt mv.). Hvilke midler og metoder, der bør bruges ved rengøring afhænger af, hvilke typer af bakterier der findes, og hvor vigtigt det er, at der er hygiejnisk rent.

På toiletter er der mange sygdomsfremkaldende bakterier, så dér skal der gøres hygiejnisk rent, hvorimod det, i indgangspartiet, handler mere om at få fjernet sand, jord og sten. I indgangspartier o.l. er det vigtigt, at få fjernet sand, jord og sten, da det er med til at nedslide overfladen på gulvmaterialerne og dermed danne grobund for fugt og mikroorganismer.

Støv findes gerne, hvor der er meget tøj, og i rum der bliver brugt af mange mennesker. Da støv kan gemme på svampe og smådele af f.eks. pftalater (plastblødgørere) er der også her risiko for smittespredning og dårligt indeklima.

”Det er hensigtsmæssigt, at have vaske til de forskellige formål. Nogle vaske, hvor der hentes drikkevand fra, andre som bruges til generel håndvask i f.eks. klasseværelserne og selvfølgelig vaske på toiletterne, som så kun bruges efter toiletbesøg. Derved mindskes risiko for smitte og spredning af

Håndvask

Tidligere var der meget respekt om håndhygiejne, fordi det kunne være livsfarligt, at slække på forebyggelsen. I dag bruger vi bl.a. antibiotika i større mængder, så vi tænker ikke i samme grad over smittespredningen.

På skolerne er der fokus på kerneydelserne f.eks. at lære og læse, og ikke i så høj grad på hygiejne og håndhygiejne. Der bør være mulighed for at kunne få vasket sine hænder f.eks. inden man skal spise sin frokost, men det er der ikke altid.

På mange skoler rundt om i landet, er det faktisk svært at få vasket sine hænder. Der kan være rigtig mange elever om de håndvaske, der er, eller også hænger vaskene ikke lige der, hvor eleverne færdes.

Ordentlig hygiejne rundt om vaskene er vigtig, så de indbyder til, at man vasker hænder efter f.eks. toiletbesøg. En håndvask, der ser ulækker ud, appellerer ikke til, at man vasker hænder.

Det er vigtigt at se på muligheden for at tørre hænderne. Det er ikke hygiejnisk med et håndklæde, hvor mange mennesker benytter vasken. Derimod vil det være hensigtsmæssigt med papirservietter, så der er mulighed for at tørre sig, og smide det ud bagefter. Husk, at flere papirhåndklæder vil kræve større kapacitet i affaldspanden, flere affaldspande eller at rengøringsassistenten skal have tid til at tømme skraldespande flere gange om dagen.

Få mere at vide om hygiejne

"Vejledning om hygiejne i daginstitutioner – anbefalinger om forebyggelse og sundhedsfremme for børn inden for hygiejne, miljø og sikkerhed", Vejledningen er også tænkt som et udgangspunkt for den sundhedsfaglige rådgivning, som embedslægerne og de kommunale sundheds-tjenester yder i hverdagen.

www.ssi.dk - Statens Serum Institut

Der forskellige BrancheArbejdsmiljøråd (BAR) har også flere materialer, der kan være relevante når hygiejne skal drøftes f.eks.:

www.bar-u-f.dk – BrancheArbejdsmiljøråd for Undervisning og Forskning

www.bar-service.dk – BrancheArbejdsmiljøråd for Service og Tjenesteydelser

www.sundhud.dk – internetportal om forebyggelse af hudlidelser hos bl.a rengøringspersonale

En undersøgelse gennemført på to skoler i Fredensborg kommune i 2008-2009 viste, at sygefraværet kan reduceres med ca. en fjerdedel blandt eleverne, hvis blot de vasker hænder tre gange om dagen. I skoletiden.

Alle eleverne på den ene skole fik 2 timers undervisning i korrekt håndvask, og de vaskede hænder om morgenen, når de mødte ind, lige inden frokost og igen inden de gik hjem.

På den anden skole, var der ingen instruktion og håndvask.

En forudsætning for forsøget var, at skolerne benyttede flydende sæbe og engangshåndklæder, og at lærerne var indforstået med, at eleverne skulle bruge tid til håndvask.

Men alene det at så mange elever skulle vaske hænder inden for samme tidsrum gav store logistiske problemer. Nogle klasser måtte deles om en håndvask, og andre måtte en tur udenfor for at kunne vaske hænder.

Inge Nandrup-Bus, sundhedsplejerske, gennemførte undersøgelsen, der blev offentliggjort april 2010.

Toiletter

Toiletforholdene har stor betydning for elever og medarbejders trivsel og sundhed.

Der findes mange historier om børn, der holder sig hele dagen, fordi de ikke vil benytte skolens toiletter. Det kan have store konsekvenser for helbredet, hvis det sker gennem længere tid. Det kan blandt andet give mavesmerter, urinvejsproblemer samt inkontinensproblemer.

Det er vigtigt at holde en god hygiejne på især toiletter for at hindre smitte og infektioner hos børn og medarbejdere. På steder hvor de samme renholdningsproblemer gentager sig, kan det være hensigtsmæssigt at se på, om der nu også er de optimale forhold til overhovedet at holde en god håndhygiejne. Man kan stille spørgsmål som: Er der håndvaske nok til at alle kan få vasket hænder? Er der kun plads til én ad gangen eller kan flere komme til på samme tid? Er der nok papir til at tørre hænder i? - og er der sæbe?

”Det er hensigtsmæssigt, at have vaske til de forskellige formål. Nogle vaske, hvor der hentes drikkevand fra, andre som bruges til generel håndvask i f.eks. klasseværelserne og selvfølgelig vaske på toiletterne, som så kun bruges efter toiletbesøg. Derved mindskes risiko for smitte og spredning af sygdomsfremkaldende bakterier”

*Claus Malta Nielsen,
kommunallæge, Foreningen af kommunallæger*

Toiletrummet

Der er ofte stor forskel på elevernes toiletforhold og på det ansatte personales toiletforhold. På mange skoler rengøres alle toiletter en gang om dagen, men når rengøringsprogrammet fastlægges, er det vigtigt at se på belastningsgraden – altså hvor mange personer, der er om det enkelte toilet. Toiletter, der benyttes af flere personer, bør gøres rent oftere.

Vedligeholdelse af toiletkummer, håndvaske, døre, mv. er vigtigt for at kunne opretholde en god hygiejnisk standard. Så snart der er ødelagt træværk, ødelagte og ru overflader o.l. er det meget svært at holde hygiejnisk rent, og der skabes grobund for uhygiejniske forhold.

Der findes ingen standarder for hvor mange toiletter og håndvaske, der skal være på en skole, og der findes heller ikke et maksimum for hvor mange elever, der må være om et toilet. Men når det gælder almindelige arbejdspladser, har Arbejdstilsynet udarbejdet en vejledning, som angiver, at der maksimum må være 15 medarbejdere pr. toilet.

Der findes derfor heller ikke nogen angivelse af, hvilke forhold der bør være på et toilet. På mange skoler er det muligt at klatre op og kigge ind til nabotoiletet og genere dem, der benytter det. I undersøgelsen fra Børnerådet angiver knap en fjerdedel, at der altid eller ofte er problemer med at lukke og låse dørene, hvilket ikke er rart, når man bruger toilettet.

Alle på skolen bør have adgang til rene og hygiejniske toiletter, herunder muligheden for håndvask og tørring.

Alle på skolen bør kunne benytte toiletterne uden at blive generet af andre.

Børnerådet gennemførte en spørgeskemaundersøgelse blandt 1168 elever fra 7. klasser rundt om i landet, hvor der blev spurgt til toiletforholdene. Undersøgelsens resultater blev præsenteret i en rapport i 2009.

Baggrunden for undersøgelsen var den ofte meget omfattende kritik af nedslidte skoler og særligt forholdene på skoletoiletterne. Rapportens resultater underbygger denne kritik, og påpeger vigtigheden af at have ordentlige og rene toiletter.

Uddrag af Børnerådets rapport:

Om toiletternes tilstand og udseende viser resultater fra en spørgeskemaundersøgelse, at:

- ➔ **Fire ud af ti oplever, at toiletterne sjældent eller aldrig er rene**
- ➔ **Mere end halvdelen synes, at toiletterne altid eller ofte er ulækre**
- ➔ **Knap to ud af tre synes altid eller ofte, at der lugter dårligt på skolens toiletter**
- ➔ **Knap halvdelen svarer, at der altid eller ofte ligger vand, papir eller urin på gulvet**
- ➔ **Knap halvdelen svarer, at der altid eller ofte mangler sæbe eller håndklæder på skolens toiletter**
- ➔ **Hver fjerde oplever, at der altid eller ofte mangler toiletpapir**
- ➔ **Hver fjerde oplever, at der altid eller ofte er problemer med at lukke eller låse dørene på skolens toiletter**
- ➔ **Og knap tre ud af ti svarer, at de altid eller ofte ikke kan være i fred på skolens toiletter**

Børnerådet 2009

Få mere at vide om toiletter

Der findes ingen lovkrav om antal elever eller studerende pr. toilet. I bygningsreglementet af 2008 afsnit 3.4.4 stk. 2 står, at der skal indrettes mindst ét toilet for hver 15 beskæftigede. Samme tal nævnes i At-meddelelse nr. 1.01.13 om velfærdsforanstaltninger på faste arbejdspladser. Selvom dette tal kun gælder for ansatte og ikke for elever og studerende, anbefaler DCUM, at det bruges i forbindelse med nybyggeri eller væsentlige om- eller tilbygninger af skoler og andre uddannelsesinstitutioner.

Hvis en skoles toiletter er i en så dårlig stand, at eleverne ikke med rimelighed kan forventes at benytte dem eksempelvis på grund af dårlig hygiejne, kan man rette henvendelse til den kommunale sundhedstjeneste eller embedslægeinstitutionerne. Deres arbejde omfatter også forebyggende arbejde samt tilsyn med sundhedstilstanden på institutioner og skoler, herunder rådgivning om hygiejne.

”Bekendtgørelse til lov om forebyggende sundhedsydelse for børn og unge” (Bekendtgørelse nr. 1183 af 28. november 2006) Sundhedsministeriet I bekendtgørelsens § 7 står at “Sundhedstjenestens virksomhed skal omfatte sygdomsforebyggende og sundhedsfremmende foranstaltninger over for børnene og deres miljø i hjem, daginstitution, kommunal dagpleje og skole”.

Endvidere står der i § 16, at “Kommunalbestyrelsen skal tilbyde daginstitutioner for børn og unge, kommunale dagplejer samt skoler, der er beliggende i kommunen, bistand fra den kommunale sundhedstjeneste”. Bistanden omfatter blandt andet “Vejledning om og tilsyn med sundhedstilstanden på institutionen, herunder oplysning om hygiejne”.

Indeklima

God rengøring er én af de vigtigste betingelser for en god luftkvalitet og dermed for et godt indeklima.

Et godt indeklima kræver blandt andet, at der er god plads, gode lys- og lydforhold, at vedligeholdelse og rengøring er i orden, at temperaturen er behagelig og at luftkvaliteten er god. Indeklima dækker over mange elementer såsom fugt, svamp, lugt, ventilation, men her i hæftet ser vi kun på rengøringsdelen.

Dårligt indeklima kan skyldes rigtig mange forhold, og det er vigtigt, at arbejde systematisk med at finde årsagerne.

Der er især fire forhold, som kan være med til at sikre en god rengøringsstandard på arbejdspladsen:

- Der skal være tid nok til rengøringen
- Bygninger og inventar skal være indrettet så de er rengøringsvenlige
- Bygninger og inventar skal være vedligeholdte og i ordentlig stand
- Rengøringsopgaven skal være et fælles ansvar for alle på arbejdspladsen

Dårlig eller manglende vedligeholdelse af bygningerne kan skabe grobund for fugt og skimmelsvamp.

Dårligt indeklima kan være årsag til sygefravær og kroniske lidelser hos elever og medarbejdere på skolen. Erfaringen viser, at der er en del børn, der har problemer med astma, og indeklimaet får derfor især indflydelse på deres daglige trivsel.

Symptomer på dårligt indeklima

Dårligt indeklima på arbejdspladsen kan fx vise sig ved utilpashed, irriterede slimhinder, hovedpine og træthed hos eleverne og medarbejderne. Der er som regel tale om meget diffuse symptomer, og de enkelte individer påvirkes meget forskelligt, af generne.

Gener der kan skyldes dårligt indeklima:

- ➔ **Træthed og koncentrationsbesvær**
- ➔ **Hovedpine**
- ➔ **Kvalme**
- ➔ **Slimhindeirritation**
- ➔ **Hudproblemer som kløe eller eksem**
- ➔ **Åndedrætsbesvær**
- ➔ **Overfølsomhed, allergi**
- ➔ **Hoste**
- ➔ **Utilfredshed/psykiske gener**

Dansk Center for UndervisningsMiljø

Gode råd til bedre indeklima

Man kan sjældent pege på en enkelt årsag til indeklimaproblemer, fordi problemerne ofte skyldes en kombination af flere forskellige faktorer. Skolens indeklima vil dog blive bedre ved at:

- ➔ Holde en temperatur på 20-22 grader i lokalerne
- ➔ Undgå træk og kulde fra dårligt isolerede vægge, vinduer, døre og gulve
- ➔ Sørge for effektiv rengøring og god ventilation.
- ➔ Undgå fugtige bygninger og tæpper, der kan give gode vækstbetingelser for både skimmelsvampe og bakterier.
- ➔ Lufte ud jævnlige med et par minutters gennemtræk
- ➔ Undgå fugtigt overtøj i klasselokalerne.
- ➔ Sørge for at ventilationsanlæg bliver rensset, vedligeholdt og styret efter forskrifterne.
- ➔ Sørge for jævn og behagelig belysning
- ➔ Dæmpe støj f.eks. ved hjælp af fysisk støjdemping og ændret adfærd i lokalerne.
- ➔ Sørge for god vedligeholdelse af bygninger og et godt æstetisk miljø

Det er en god ide at gennemgå bygninger, lokaler og rengøringen, når årsager til et dårligt indeklima skal findes. Det kan gøres på mange måder, og mere eller mindre detaljeret.

Arbejdsmiljøorganisationen kan gennemgå bygningen sammen med bygningens driftsansvarlige og fastlægge omfanget af de negative påvirkninger. Der findes forskellige skemaer, som kan bruges, når bygningen skal gennemgås. F.eks. har Arbejds-tilsynet, BrancheArbejdsmiljøråd (BAR) for Undervisning og Forskning og flere faglige organisationer udarbejdet skemaer. Følgende bør indgå i den samlede vurdering: vedligeholdelsesstandard, analyser af materialerne i bygningen, om brugen af de enkelte lokaler har forandret sig, og om indretning og udformning af lokalerne er optimal.

Arbejdsmiljøorganisationen kan gennemgå rengøringen (omfang, metoder, tid mv.) og hygiejnestandarden. Det er vigtigt at huske ventilationssystemet og de aftaler, der er omkring rengøring og vedligehold af disse.

Få mere at vide om indeklima

Det fremgår af arbejdsmiljøloven, at det er arbejdsgiveren, der har ansvaret for, at arbejdsstedet er indrettet sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Arbejdsgiveren skal sørge for, at årsager til indeklimaproblemer bliver belyst, og at forholdene bliver forbedret tilfredsstillende.

”Vejledning om Indeklima”

(At-vejledning A1.2),
Arbejdstilsynet

”Ventilation på faste arbejdssteder”

(At-vejledning A1.1),
Arbejdstilsynet

BAR’ene har udviklet forskellige materialer:

”Rengøringsvenligt byggeri”

BrancheArbejdsmiljørådet for Service- og tjenesteydelser (2010).

”God rengøring – godt indeklima”,

branchevejledning, BrancheArbejdsmiljørådet (BAR) Undervisning og Forskning (2005),

”Fugt og Skimmelsvampe”,

branchevejledning, BrancheArbejdsmiljørådet (BAR) Social- og Sundhed (2007)

www.indeklimaportalen.dk

– en internetportal udviklet af BrancheArbejdsmiljørådene i samarbejde.

”Udluftning og åbne vinduer f.eks. de første 5 minutter af hvert frikvarter er en simpel og effektiv måde, at skifte luften ud, uden at afkøle rummet”

*Claus Malta Nielsen,
kommunallæge,
Foreningen af kommunallæger*

”Rengøringskyndige og sundhedspersonale bør inddrages ved ny- eller ombygninger for at vejlede om bl.a. indretning, materialevalg og overflader. Jeg er overbevist om, at rengøringsfunktionen kan udnyttes bedre, hvis faciliteterne er rengøringsvenlige”

*Claus Malta Nielsen,
kommunallæge,
Foreningen af kommunallæger*

Rengøring

Den bedste måde at forebygge problemer med støv i luften, snavs på bygning og inventar osv. er at gøre ordentligt rent. Især på en skole hvor der færdes mange mennesker hver dag. Den daglige rengøring på en skole handler i høj grad om støv og snavs i de almindelige rum og om ordentlig hygiejne på toiletter, baderum mv.

Det er vigtigt, at holde ordentlig rent – og det gælder på alle skolens områder. Støv og skidt kan meget let flyttes fra et rum til et andet, blot ved at man færdes mellem rummene.

Der kommer mange børn på skolerne, og deres forståelse og opfattelse af oprydning og rengøring er meget forskellig. Men alle genkender, når noget ikke er rent, eller når der er meget rodet. Der kommer også mange voksne på skolerne f.eks. lærere, tekniske servicemedarbejdere, kontorpersonale og rengøringspersonale, og deres forventninger til den daglige rengøring kan være meget forskellige og give anledning til flere diskussioner.

På steder, hvor de samme renholdningsproblemer gentager sig, kan det være hensigtsmæssigt at se på, om der nu også er de optimale forhold til overhovedet at holde rent. Man kan stille spørgsmål som: Er der skraldespande nok? Er de store nok til at rumme de mængder affald der produceres? Er de til at få øje på?

Forudsætningen for god rengøring er, at der er ryddet op, så mopper og maskiner kan komme til. På de fleste skoler har alle ansvar for oprydningen, og der er mange eksempler på, at der er etableret konkurrencer mellem klasser, "smiley-ordninger mv., der skal motivere eleverne til oprydningsopgaverne.

På mange skoler er den daglige rengøring skåret ned til absolut minimum. Det betyder, at der er stor risiko for, at der dannes masser af støv, snavs og pletter af organiske stoffer, der kan virke som depoter for mikroorganismer og kemiske forbindelser. Undersøgelser viser, at skjulte støvdepoter kan virke som "lager" for f.eks. pftalater¹ og svampe.

Ordentlig rengøring betyder også, at f.eks. inventar og bygninger holder længere og dermed ikke skal udskiftes eller renoveres så tit. God vedligeholdelse betyder desuden, at det er meget lettere at holde hygiejnisk rent.

På en skole er der mange forskellige aktiviteter, og ofte opstår der behov for rengøring, der ikke står i aftaler eller er skrevet ned. Det kan være efter fester og temauger eller i forbindelse med ombygninger og/eller byggeprojekter.

Ved sådanne ekstraordinære situationer er det vigtig, at der er klare aftaler om rengøring og at der er de forhold, der skal være for at kunne holde områderne rene under aktiviteterne. Er der f.eks. de skraldespande, der skal til for at kunne rumme den mængde affald, der kommer? Er de maskiner til rådighed, der skal til for at kunne rengøre efter f.eks. håndværkere? osv.

For at undgå problemer med støv og snavs udefra, kan man indrette et eller flere indgangspartier på skolen, så støv og snavs ikke blæses eller slæbes ind. Det kan for eksempel gøres ved at:

- 1) etablere et lukket vindfang,**
- 2) installere skraberiste og måtter,**
- 3) benytte hård og ru belægning ved indgangspartiet**
- 4) forlange at alle – også de voksne - skifter til indendørs sko.**

Gode råd til at holde støv og snavs nede:

- ➔ **Indret lokalet, så det er let at komme til at gøre rent**
- ➔ **Sørg for en lav møbleringsgrad, hæng ledninger til it-udstyr i lukkede kabelskinner på væggen eller bordet**
- ➔ **Sæt tingene på plads og stolene op, så rengøringspersonalet kan komme til**
- ➔ **Vælg inventar og materialer, som er nemme at gøre rene. Brug fx linoleum eller kork på gulvet i stedet for tæpper og undgå polstrede møbler**
- ➔ **Vælg lukkede skabe og reoler til bøger, legetøj mv.**
- ➔ **Vær opmærksom på, at polstrede møbler, tæpper og puder kræver ekstra rengøring**
- ➔ **Vedligehold inventar og overflader, så de forbliver glatte og velplejede**
- ➔ **Sørg for veltilrettelagt daglig, ugentlig og periodisk rengøring**

Symptomer på mangelfuld rengøring

God rengøring har betydning for det fysiske velbefindende og psykiske velbefindende.

Dårlig luft og mangelfuld rengøring kan påvirke helbredet. Mennesker reagerer forskelligt, så selvom der findes regler og grænseværdier for, hvor meget støv luften må indeholde, er det ikke en garanti for, at alle trives i lokalerne. Den ene elev/medarbejder kan fx reagere kraftigt - måske allergisk - på støv, mens den anden slet ikke bemærker det. Der er i dag en stor andel af børn med astma, og god rengøring har stor betydning for deres dagligdag.

Hvis der ikke er gjort rent, eller rengøringen er mangelfuld, kan det betyde klæbende pletter, lugt fra tabte fødevarer eller blot en masse støv og skidt på gulve og borde. Det i sig selv har betydning for, om der er rart at være i et lokale. Det er ikke nødvendigvis sundhedsskadeligt, men det er for langt de fleste mennesker ikke en rar oplevelse, og man kan opleve at blive mere beskidt af at færdes i rum, hvor rengøringen er mangelfuld.

Ved alvorlig mangel på rengøring kan der vise sig symptomer såsom irritation i øjne, næse og luftveje og infektioner i luftvejene.

De psykiske påvirkninger er mere diffuse og viser sig som træthed, hovedpine, koncentrationsbesvær o.l. Symptomerne kan skyldes især støv i luften. Støvet består bl.a. af hudskæl, papirstøv, pollen, mikroorganismer og smuld fra tæpper, møbler og byggematerialer. Det kan også komme ude fra, da meget støv og skidt bliver slæbt ind med fodtøjet.

Møbleringsgrad

Møbleringsgraden handler om hvor mange møbler, der er i et rum, og hvor tæt pakket rummet er.

Møbleringsgraden kan betyde meget for tidsforbruget til rengøring og for hvilke rengøringsmetoder, der skal bruges i et rum. F. eks. kan der bruges en maskine i en gymnastiksal eller et stort indgangsparti, hvorimod det i et klasselokale er nødvendigt med mopper. I fagsprog bruger man ofte betegnelserne: frit møbleret, møbleret, tæt møbleret.

Rengøringsparathed

Rengøringsparathed handler om, at et rum er gjort klar til, at rengøringsassistenten kan komme til at udføre sin opgave uden først at skulle bruge tid på andre ting som f.eks. at sætte stole op. Det er vigtigt, at alle er klar over, hvad der er rengøringsassistentens opgave, og hvad der ikke er.

Det er vigtigt, at der er en klar aftale om, hvem der har ansvaret for den oprydning og klargøring, der er nødvendig for at kunne gøre rent i et lokale. Når rengøringsassistenten har et rengøringsområde og leverer en serviceydelse, foreligger der som regel en arbejdsplan, der beskriver, hvilke arbejdsopgaver rengøringsassistenten har, og hvilken kvalitet rengøringen skal have.

Hvis der ikke er ryddet op, så der kan gøres rent, er det vigtigt, at rengøringspersonalet gør opmærksom på det. Skolelederen/den rengøringsansvarlige har ansvar for at tage initiativ til, at der findes en løsning, så rengøringspersonalet kan udføre deres opgaver.

Få mere at vide om rengøring

"Rengøring og vedligeholdelse på faste arbejdssteder, samt projekterendes ansvar i forhold til rengøring og vedligeholdelse af bygninger" (At-vejledning A.1.4), Arbejdstilsynet (2001)

"Vejledning om Indeklima" (At-vejledning A.1.2.) Arbejdstilsynet (2008)

"God rengøring – godt indeklima" branchevejledning, BrancheArbejds miljøRådet (BAR) Undervisning og Forskning (2005)

"Rengøringsvenligt byggeri" BrancheArbejds miljøRådet for Service- og tjenesteydelser (2010).

"Branchevejledning om rengøringsmidler", branchevejledning, BrancheArbejds miljøRådet for Service- og tjenesteydelser (2010).

"10 gode råd om arbejde med kemikalier" BrancheArbejds miljøRådet for Service- og tjenesteydelser (2010). (2010)

Vedligeholdelse og rengøring

Mangelfuld vedligeholdelse af bygninger kan give alvorlige problemer af sundhedsmæssig karakter. Dårlig vedligeholdelse af arbejdspladsen kan gøre rengøringsarbejdet vanskeligere. Hvis et lokale eller noget inventar ikke vedligeholdes løbende, vil det blive sværere og sværere at holde rent.

Der kan findes mange eksempler på mangelfuld vedligeholdelse af bygninger og inventar, men når der ikke er penge på budgettet til vedligeholdelse, så rykker udgiften til en reel udskiftning nærmere.

Det er vigtigt, at flader holdes glatte og rengøringsvenlige. De nedslidte og dårligt vedligeholdte bygninger er meget svære at holde rene, og det betyder, at der bør afsættes mere tid til rengøring.

På mange skoler ser man ofte gammelt linoleum, der er tørret ind og med tiden er der kommet en masse sprækker og revner i materialet. Årsagen er ofte mangelfuld vedligehold og/eller brug af et forkert rengøringsmiddel. Et dårligt vedligeholdt gulv kan ikke holdes rent og slet ikke hygiejnisk rent, da sæbevandet og bakterier kan ligge i sprækkerne og "søbe".

Mange steder ses også afskallede vægge, og her er det også meget svært at holde rent og hygiejnisk rent, da fladerne ikke kan vaskes af. På f.eks. toiletter kan den slags være et stort problem.

På toiletter kan det være svært at holde fliserne hygiejnisk rene, hvis de ikke har glatte og hele overflader. Mange nye typer af fliser kræver særligt skånsomme rengøringsmidler, som ikke ødelægger overfladen. En ødelagt overflade bliver ru og dermed svær at holde hygiejnisk ren. Måske er nogle af fliserne knækkede eller helt røget af. Det betyder også, at det er sværere at renholde overfladerne.

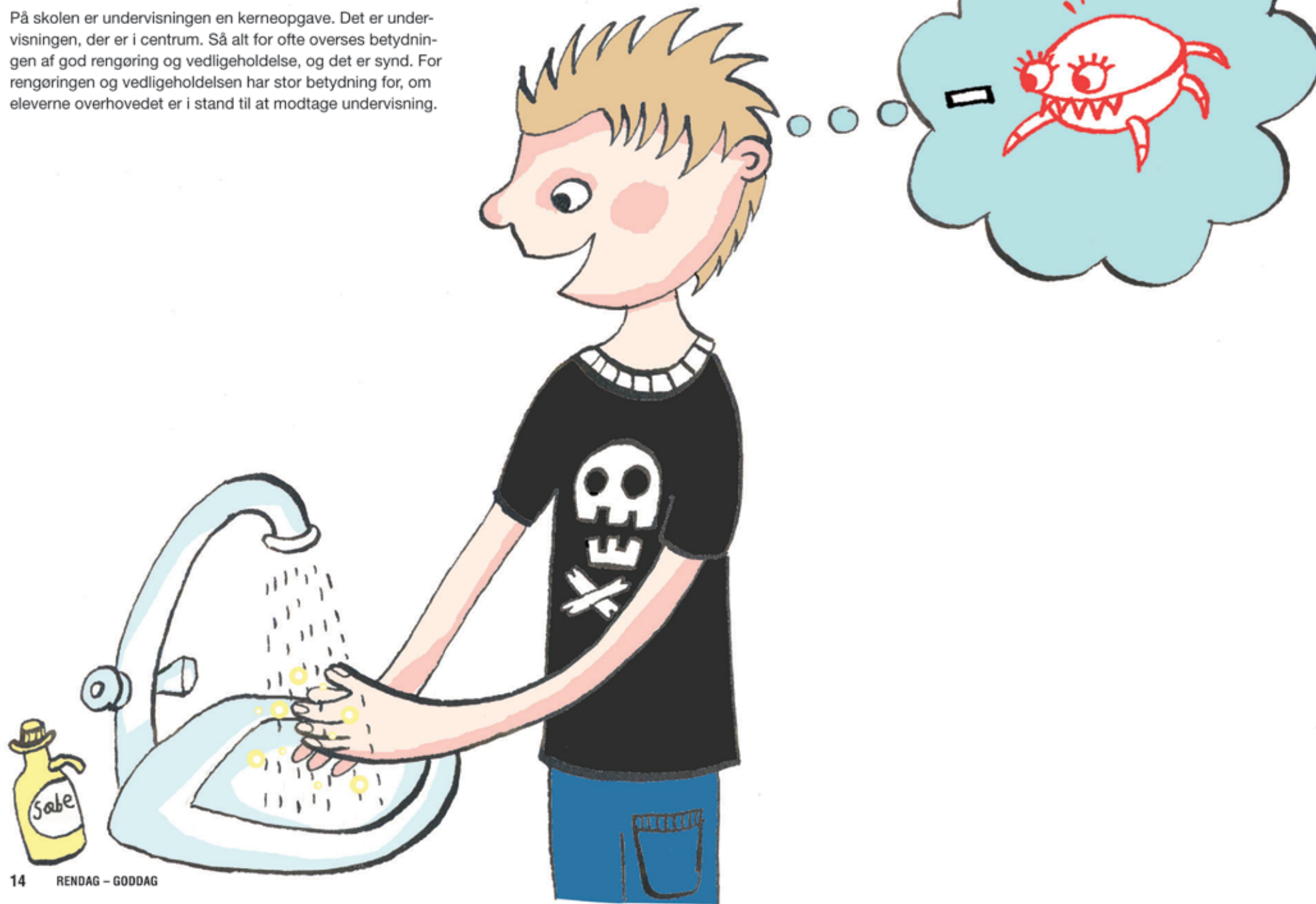
Ventilationsanlæg, filtre, malerkabiner, lysarmaturer o.l. skal løbende vedligeholdes. På den måde sikrer man, at deres effektivitet altid er optimal. Man skal følge eventuelle anvisninger fra leverandøren.

Det er vigtigt at inddrage det rengøringsfaglige personale allerede i planlægningsfasen ved ny- eller ombygninger. Det sker alt for ofte, at en bygning er arkitektonisk smuk, men at indretning og materialevalget gør det meget svært at vedligeholde bygningen, hvilket kan blive dyrt på sigt.

Rengøring i helheden

På skolen er undervisningen en kerneopgave. Det er undervisningen, der er i centrum. Så alt for ofte overses betydningen af god rengøring og vedligeholdelse, og det er synd. For rengøringen og vedligeholdelsen har stor betydning for, om eleverne overhovedet er i stand til at modtage undervisning.

Arbejdspladsvurdering (APV)

Da rengøring, hygiejne og vedligehold har betydning for indeklima og trivsel, bør disse emner behandles i APV'en, og den efterfølgende handlingsplan. APV'en kan fungere som dokumentation for, at der er blevet gjort opmærksomt på f.eks. indeklimaproblemer, så ledelsen får opmærksomhed på det og anledning til at gøre noget ved det.

Alle arbejdspladser skal ifølge loven gennemføre en vurdering af arbejdspladsens arbejdsmiljø. Det skal ske min. hvert 3. år, men også hvis der gennemføres større omstruktureringer, eller hvis der indføres nye arbejds-gange ved f.eks. indførelse af nye rengøringsmetoder. Der er metodefrihed, så det kan være en god ide, at gennemføre flere APV'er afhængig af målgruppen – f.eks. en for rengøringspersonalet, en for lærerne og en for administrativt personale. Der kan være stor forskel på, hvilke problemstillinger de forskellige grupper finder belastende.

Undervisningsmiljøvurdering (UMV)

En UMV afdækker kvaliteten af det psykiske, fysiske og æstetiske undervisningsmiljø på en skole. Rengøringskvalitet, hygiejne, indeklima og vedligehold bør indgå i en UVM.

Eleverne skal inddrages i udarbejdelsen, da det især fungerer som elevernes vurdering af deres undervisningsmiljø. Hensigten med UVM'en er at få kortlagt eventuelle problemstillinger, udarbejdet en handlingsplan og løbende følge op på, om forholdene nu også bliver forbedret.

En undervisningsmiljøvurdering (UMV) er en vurdering af om miljøet på skolen er i orden, og om det er sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarligt, som arbejdsmiljøloven siger, det skal være. En UVM kan dække hele skolen samlet eller være inddelt på f.eks. afdelinger. UVM'en skal udarbejdes mindst hvert 3. år. En UVM skal dække alle faggrupper på skolen, og eleverne skal inddrages aktivt.

Arbejds miljøarbejdet

Det er vigtigt, at rengøring og hygiejne indgår i arbejdsmiljøarbejdet og diskuteres i MED/arbejds miljøorganisationen på lige fod med f.eks. indeklima og psykisk arbejdsmiljø. Mangelfuld rengøring og hygiejne kan være en del af baggrunden for problemer med indeklima og nogle af de symptomer man ind imellem ser i forbindelse med dårligt psykisk arbejdsmiljø.

Det er vigtigt, at rengøringspersonale og rengøringsledere inddrages i arbejdsmiljøarbejdet på lige fod med andre faggrupper på skolen.

Hvis rengøringen er udliciteret er det vigtigt, at der er et godt samarbejde mellem skolens og rengøringspersonalets arbejdsmiljøgruppe.

Der er flere eksempler på, at rengøringsvenligheden overses ved byggeprojekter. Det kan betyde, at man efterfølgende skal finde nogle "lappeløsninger" for at imødekomme behov for vandudtag, adgang for rengøringsvogne mv. Der er også eksempler på, at de materialer, der er valgt, ikke kan holdes hygiejnisk rene uden store omkostninger.

Arbejds miljøarbejdet bør foregå i fællesskab og rengøringspersonalet er en naturlig del af hele skolens arbejdsmiljøarbejde. Rengøringspersonalet bliver berørt i rigtig mange situationer, selvom det måske ikke umiddelbart ser sådan ud. F.eks. kan investeringer i nye maskiner rejse spørgsmål om, hvordan de nye maskiner rengøres, og har de nye maskiner betydning for de rengøringsopgaver, der skal udføres osv. Det samme gælder, hvis dele af undervisningen omlægges. Det kan betyde ændrede rengøringsaftaler.

Få mere at vide om rengøring i helheden

Der udgives mange gode og relevante materialer om APV og arbejdsmiljø i de forskellige BrancheArbejds miljøRåd.

www.bar-service.dk – BrancheArbejds miljøRåd (BAR) for Service- og tjenesteydelser.

www.bar-u-f.dk – BrancheArbejds miljøRåd (BAR) for Undervisning og Forskning

www.dcum.dk – Dansk center for undervisningsmiljø

Organisering af rengøring

For at fastholde medarbejdere på rengøringsområdet er det værd at være en god ide, at skabe nogle gode og attraktive rammer for arbejdet. Det vil sige arbejdspladser, hvor anerkendelse, respekt og faglighed er i højsædet.

Det er meget forskelligt, hvordan rengøringsarbejdet på skolerne er organiseret. Nogle steder har man rengøring uden for skoletiden, men mange steder har man efterhånden fået synlig rengøring, hvor dele af rengøringen foregår i skoletiden.

Erfaringen viser, at synlig rengøring fører til bedre rengøring, idet eleverne bliver bedre til at rydde op, så lokalerne er klar til rengøring.

Der er mange myter om synlig rengøring bl.a. at det forstyrrer undervisningen. Det kan sagtens lade sig gøre at planlægge rengøringsopgaven således at det ikke generer de øvrige opgaver på skolen.

På langt de fleste skoler er rengøringsassistenterne ansat på deltid og arbejder kun med rengøringsopgaver. Dog er der også skoler, hvor rengøringsassistenterne er ansat på fuld tid og har andre opgaver ved siden af rengøringen. På disse skoler er der mulighed for at skabe den variation i arbejdet, som er så vigtig for rengøringsassistenterne, for at mindske risikoen for ensidigt gentaget arbejde(EGA).

Ledelse

Daglig leder

Det er meget forskelligt, hvem der fungerer som leder for rengøringen. Nogle steder er det skolelederen, mens det andre steder er den tekniske serviceleder. Det vigtige er, at lederen er synlig og har viden om personaleledelse.

Rengøring er ikke en kerneydelse på skolerne, og dermed opstår der risiko for at rengøringspersonalet bliver lidt "usynligt" i skoleledelsens hverdag. Det er vigtigt, at være opmærksom på, at rengøringspersonalet inddrages i det daglige liv på skolen, og oplever sig selv som lige så væsentlige for trivsel på skolen.

Rengøringspersonalet holder som regel deres egne personalemøder, og dermed er der risiko for at denne personalegruppe kan opleve, at den ikke inddrages eller ikke får en række væsentlige informationer. Dette kan opleves som et signal om, at gruppen ikke er så "væsentlig" som de øvrige faggrupper.

Ved sygefravær er det ledelsens ansvar at sørge for, at der enten tilkaldes vikarer eller på anden måde skabes sammenhæng mellem ressourcer og arbejdsmængde.

Faglig leder

Faglig ledelse er vigtig. Den faglige leder er den, som har kendskab til rengøringsmetoder, rengøringsmidler mv. Det er ikke kun vigtigt for rengøringspersonalet, men for hele skolen. Hvis der ikke er viden om metoder og rengøringsmidler og dosering, sker det ofte, at der bruges forkerte midler eller doseres forkert. Det kan betyde skader på overfladerne af f.eks. inventar og gulve og i særlige tilfælde også personskader.

En god faglig leder er også en stærk ressource at have, når der skal bygges om eller bygges til. Det vil være den faglige leder, der kan indgå i drøftelser om materialevalg og vedligehold. Der er mange eksempler på uheldige valg, fordi rengøring og vedligehold ikke er indtænkt tidligt i projekteringsfasen.

Dernæst er det vigtigt, at ledelsen for rengøringen på skolen har kendskab til de væsentligste arbejdsmiljøproblemer inden for branchen, så sygefraværet kan nedbringes. Mange undersøgelser har påvist at personer, der arbejder inden for rengøringsområdet, generelt har et højere sygefravær end gennemsnittet. Det handler især om nedslidning og smerter i bevægeapparatet og skader på huden som følge af, at hænderne er våde i længere tid af gangen.

Synlig rengøring

Synlig rengøring betyder, at rengøringen foretages i dagtimerne, mens eleverne og lærerne er på skolen. Som regel møder rengøringspersonalet tidligt om morgenen for at rengøre på de store fællesarealer. Klasseværelser, lærerværelset og toiletterne tages i løbet af dagen – koordineret med skolens øvrige aktiviteter.

Synlig rengøring stiller flere krav til tilrettelæggelse af arbejdet og til omgivelserne, idet der skal koordineres og samarbejdes.

Synlig rengøring giver en bedre rengøring for de samme penge bl.a. fordi rengøringspersonalet ikke skal bruge tid på oprydningsopgaver. Det giver en mulighed for bedre kommunikation og fleksibilitet i opgaveløsningen.

Det er en myte at synlig rengøring vil føre til risiko for faldulykker på grund af våde gulve. I dag anvendes metoder der bruger et minimum af vand og der vil ikke ligge vand på gulvene.

En anden myte er at det griber forstyrrende ind i undervisningen. Det er muligt at planlægge således at de lokaler der skal være klar til undervisning fra kl. 8.00 er rengjorte inden da.

Viden og uddannelse

Ligesom for alle andre fag kræver rengøring en grundlæggende viden. Det er vigtigt, at den enkelte medarbejder har viden om midler, redskaber og metoder og f.eks. om, hvordan der doseres. Herudover er det vigtigt at vide noget om skånsomme arbejdsstillinger, så nedslidning undgås. Det er vigtigt, at rengøringsassistenten får den nødvendige instruktion og oplæring.

Hvis den nødvendige faglige viden ikke er til stede, kan konsekvenserne blive at f.eks. inventar og gulve behandles med forkerte midler, og der opstår ødelæggelser af overflader. Rengøring og vedligehold hænger uløseligt sammen. Viden om rengøring og rengøringspersonalets faglighed skal indgå i skolens drøftelser om undervisningsmiljø, indeklima, ny- og ombygninger, vedligehold, hygiejne og rengøringsbudgetter osv.

Ud over den faglige indsigt, kan det være hensigtsmæssigt, at rengøringspersonalet har viden om f.eks. konflikthåndtering.

Der findes en lang række kurser i AMU-regi. Det er i dag muligt at få tilskud til deltagelse i AMU-kurser, og AMU-skolerne opretter gerne hold om bestemte emner, hvis der er kursister nok. Så det kan være en god ide at gå sammen med andre skoler om at oprette særlige kurser.

Der eksisterer også en 2-årig erhvervsuddannelse på rengøringsområdet, nemlig Serviceassistentuddannelsen. Denne uddannelse giver stor viden om rengøring, hygiejne, indeklima og vedligehold, men rummer også en række andre fag som lettere tilberedning, kontoropgaver, mødeservice o.l.

Uddannelsen kan tages med merit, såfremt man har minimum 2 års erhvervs erfaring inden for rengøringsområdet.

God rengøring for alle – gode ideer

- ➔ **Fælles opgave**
God rengøring er en fælles opgave. Rengøringspersonalet kan kun levere varen, hvis der er ryddet op i lokalerne, og de er gjort klar til rengøring
- ➔ **Vedligeholdte møbler**
God rengøring - og især rengøring med mikrofiber - kræver vedligeholdte og hele gulve, borde, tavler m.v.
- ➔ **Overfladebehandling**
Der kan være gulve med særlige behov for behandling for at holde længere
- ➔ **Planlægning af rengøring**
Veltilrettelagt daglig, ugentlig og periodevis rengøring sikrer en god rengøringsstandard
- ➔ **Gennemgang en gang om året**
Gennemgå inventaret og lokalernes vedligeholdelsestilstand en gang om året sammen med arbejdsmiljørepræsentanten, en repræsentant for ledelsen og en repræsentant for rengøringen
- ➔ **Manglende oprydning**
Manglende oprydning i lokalerne, støvfælder på rodede reoler og i kabeljunglen bag computerne er nogle af de ting, der erfaringsmæssigt gør rengøringsopgaven sværere
- ➔ **Opgavefordeling**
Det bør være klart for alle, om det er rengøringspersonalet eller de øvrige medarbejdere, der f.eks. skal rydde op, tømme papirkurve, fjerne kaffekopper, skifte sæbe og håndklæder på toiletterne og stille stole på plads.
- ➔ **Klare procedurer**
I bør også have en klar procedure for, hvordan I følger op på, om aftalerne bliver overholdt
- ➔ **Brug måtter og riste**
Måtter og riste kan hindre, at der slæbes unødigt støv og snavs med ind i bygningen udefra
- ➔ **Valg af rengøringsmidler**
Undgå rengøringsmidler, der indeholder parfume, organiske opløsningsmidler eller andre skadelige kemiske stoffer
- ➔ **Sæt ekstra tid af**
Er der ekstraordinære situationer, såsom skolefest, ombygning e.l., der kræver rengøring udover det almindelige, er det vigtigt, der afsættes ekstra tid til det.
- ➔ **Synlighed**
Synlig rengøring i dagtimerne kan styrke respekten for rengøringsopgaven
- ➔ **Diskutér prioriteringen**
Det er en fordel, at alle medarbejdere på arbejdspladsen er orienteret og indforstået med, hvordan rengøringsopgaverne er prioriteret, og hvem der har ansvar for hvilke grupper på skolen.
- ➔ **Lav aftaler - ved fx sygdom**
Det er en god ide, at der er klare aftaler om procedurer for, hvordan rengøringsopgaverne løses under fravær. Der er også behov for klare aftaler om rengøring i forbindelse med skolefester, feature-uger eller besøg af håndværkere.
- ➔ **Inddrag hinandens erfaringer**
Rengøringspersonalet kan med fordel inddrages, når der skal købes nyt eller bygges om. De har den største erfaring med hvilke løsninger, der giver den bedste og letteste rengøring. Vælg f.eks. linoleum eller kork på gulvet i stedet for tæpper og undgå polstrede møbler.

